

**Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу
в закладах позашкільної освіти Чернівецької області у 2019/2020 н. р.**

***Равлюк Л. Р.
методист ІППО ЧО***

Одними із головних завдань позашкільної освіти, визначених Законом України "Про позашкільну освіту", є створення умов для творчого, інтелектуального, духовного та фізичного розвитку вихованців, учнів і слухачів; пошук, розвиток та підтримка здібних, обдарованих і талановитих вихованців, учнів, слухачів.

На реалізацію цих завдань спрямовано ряд нормативних документів зокрема, особливе місце посідає Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, схвалена Указом Президента України від 25 червня 2013 року № 344, метою якої є підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства та економіки; забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними здібностями, потребами на основі навчання протягом життя. Серед основних завдань Національної стратегії є побудова ефективної системи національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді на засадах загальнолюдських, полікультурних, громадянських цінностей; забезпечення фізичного, морально-духовного, культурного розвитку дитини; формування соціально зрілої творчої особистості, громадянина України і світу; підготовка молоді до свідомого вибору сфери життєдіяльності; модернізація структури, змісту та організації освіти на засадах компетентнісного підходу, розвивальної педагогіки; удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів системи освіти.

Діяльність позашкільних навчальних закладів у новому навчальному році повинна здійснюватися з урахуванням завдання, визначеного соціальними ініціативами Президента України, а саме: створення умов для охоплення позашкільною освітою не менше 70 відсотків дітей шкільного віку (сьогодні цей показник складає 40 відсотків).

З огляду на зазначене, актуальними питаннями цього навчального року є:

- забезпечення вільного вибору кожною дитиною напрямку та виду діяльності, врахування запитів дітей та батьків у роботі позашкільного навчального закладу;
- впровадження особистісно - орієнтованих технологій; компетентнісного та діяльнісного підходів в освітньому процесі позашкільного навчального закладу;
- створення умов для соціально-педагогічної, психолого-педагогічної підтримки дітей та молоді "групи ризику", соціально вразливих груп; профілактика асоціальної поведінки в дитячому й молодіжному середовищі;
- профілізація освітнього процесу;

- організація допрофільної та профільної підготовки вихованців закладів позашкільної освіти;
- розвиток інформаційних та комунікативних технологій, організація дистанційного навчання у закладах позашкільної освіти, в тому числі, для дітей з особливими потребами;
- удосконалення змісту навчальних програм, форм і методів навчання та виховання на основі компетентнісного і діяльнісного підходів;
- співпраця з дитячими та молодіжними громадськими організаціями з питань громадянського виховання; творчого, інтелектуального, духовного та фізичного розвитку дітей і молоді; забезпечення їх культурних потреб і змістовного дозвілля.

Нагадуємо, що участь в інших конкурсах, фестивалях, концертах, виставках, ініціаторами яких є громадські, благодійні, міжнародні організації, здійснюється на добровільних засадах.

Координацію діяльності позашкільних навчальних закладів з організації освітнього процесу, організаційно-масових заходів відповідно до основних напрямів позашкільної освіти здійснюють Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (nenc.gov.ua), Національний центр "Мала академія наук України" (man.gov.ua), Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді (ukrjuntur.org.ua), Український державний центр позашкільної освіти (udcro.usoz.ua).

Діяльність закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування у 2019/2020 н. р. буде спрямована на розвиток виїзних форм освітньої роботи з комплексного вивчення природи: екологічні експедиції, походи, польові практики, під час проведення яких юннати мають можливість ознайомитись із природними об'єктами, компонентами природи, дослідити тваринний і рослинний світ, оволодіти знаннями про екологічний стан своєї місцевості та взяти участь у практичній природоохоронній діяльності. З цією метою заплановано проведення Всеукраїнського експедиційно-польового збору команд юних екологів і натуралістів за основними профілями еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти (екологія, ботаніка, зоологія); Всеукраїнського наметового еколого-натуралістичного табору "**Ойкос**" на базі Карпатського біосферного заповідника.

Одним з важливих напрямів роботи закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування є впровадження аграрного дослідництва в навчально-виховний процес, відновлення пришкольніх навчально-дослідних земельних ділянок та залучення учнівської молоді до практичної природоохоронної діяльності. На вирішення цих завдань, а також для вивчення, узагальнення та пропаганди кращого досвіду роботи з дослідництва, у наступному навчальному році рекомендується активізувати роботу з учнівськими лісництвами, учнівськими виробничими бригадами, трудовими аграрними об'єднаннями загальноосвітніх і закладів позашкільної освіти.

Розвитку творчих та інтелектуальних здібностей, підтримці талановитих і обдарованих дітей, пропаганді наукових знань та професійній орієнтації сприятиме проведення різноманітних заходів з використанням сучасних комп'ютерних технологій, у тому числі Інтернет-олімпіад, де вихованці закладів позашкільної освіти матимуть змогу представити власні наукові проекти у формі web-сторінок в режимі on-line на сайті олімпіади.

Для вирішення завдань допрофільної підготовки, соціальної інтеграції та професійного самовизначення учнів на базі Національного еколого-натуралістичного центру протягом наступного навчального року працюватимуть Всеукраїнська заочна біологічна школа (ВЗБШ), Всеукраїнський інститут біологічних стажувань обдарованих школярів (ботаніка, зоологія, гідробіологія, біохімія), шкільна аспірантура у галузі клітинної та молекулярної біології, біохімії, клітинних технологій.

З метою інтеграції національної освіти в європейський та світовий освітні простори позашкільним навчальним закладам необхідно розвивати міжнародну співпрацю. На національному рівні це буде здійснюватись через участь юннатів України у фіналах дванадцяти міжнародних курсів: міжнародному конкурсі екологічних проектів з енергоефективності "Енергія і середовище", всесвітньому конкурсі науково-технічної творчості молоді Intel ISEF, Міжнародній Олімпіаді Проектів I-SWEEP, міжнародному конкурсі INFORMATIX, міжнародному конкурсі INESPO, конкурсі винахідників "Leonardo Da Vinci", олімпіаді екологічних проектів INEPOEuroasia, Балтійському науково-інженерному конкурсі, щорічній Білоруській конференції учнів, Білоруському конкурсі науково-біологічних робіт учнів загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів, Міжнародному Фестивалі молодих науковців E (x) plogu.

З метою об'єднання школярів, студентів, вчителів і вчених усього світу задля поширення екологічної освіти та обміну інформацією про стан навколишнього середовища в усіх куточках планети Національним еколого-натуралістичним центром реалізуються завдання Міжнародної Програми GLOBE (Глобальне вивчення і спостереження з метою поліпшення довкілля). Наступного навчального року передбачається розширити коло учасників зазначеної програми.

Діяльність туристсько-краєзнавчих закладів позашкільної освіти у 2019/2020 н. р. буде спрямована на вивчення історії рідного краю та довкілля, формування у дітей та молоді почуття патріотизму, оволодіння практичними вміннями й навичками з туризму і краєзнавства, пропаганду здорового способу життя та змістовного дозвілля.

У наступному році будуть продовжені такі експедиції та конкурси:

- Всеукраїнська історико-географічна експедиція *"Історія міст і сіл України"*, метою якої є виховання в учнівської та студентської молоді любові до рідного краю, шанобливого ставлення до його історії, духовної спадщини, бажання пізнавати й вивчати природне середовище.

У рамках якої планується проведення культурно-мистецьких та науково-просвітницьких заходів, тематичних виставок, конференцій, святкувань на честь визволення населених пунктів України, огляд музеїв бойової слави навчальних закладів системи Міністерства освіти і науки України, пошук і впорядкування поховань жертв війни силами пошукових загонів *"Пам'ять"*.

Заклади позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого спрямування є координаторами військово-патріотичних ігор, а саме: Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри *"Сокіл" ("Джюра")*, Всеукраїнської військово-патріотичної спортивної гри *"Зірниця"*.

Відповідно до Положення про Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру *"Сокіл" ("Джюра")*, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 13.06.2012 № 687, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03.07.2012 за № 1094/21406, в 2020 році буде проходити II етап Всеукраїнської гри. Зміст змагань та конкурсів гри можна знайти на веб-сайті Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді ukrjuntur.org.ua.

Заклади позашкільної освіти є організаторами цієї роботи в області, які мають надавати допомогу в проведенні заходів іншим навчальним закладам.

Відповідно до Положення, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 30.05.2013 № 615 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції 13.06.2013 за № 956/23488, у 2019/2020 н. р. запроваджується проведення Кубків України серед юнаків та юніорів з видів спортивного туризму.

Діяльність **закладів позашкільної освіти науково-технічної творчості** у 2019/2020 н. р. буде спрямована на розвиток інтересу дітей та молоді до науково-технічної творчості, розширення наукового світогляду; створення умов для набуття вихованцями техніко-технологічних умінь та навичок; активізацію раціоналізаторсько-винахідницької, конструкторської та пошукової діяльності.

Робота в гуртках та інших творчих об'єднаннях позашкільних навчальних закладів здійснюватиметься за такими профілями: початково-технічний, спортивно-технічний, предметно-технічний, інформаційно-технічний, художньо-технічний та виробничо-технічний. Найбільш чисельними залишаються гуртки спортивно-технічного профілю, де виховуються юні авіа-, ракето-, судноделісти.

Позитивними результатами роботи є залучення дітей дошкільного та молодшого шкільного віку до занять у гуртках початкового технічного моделювання, художнього конструювання, механічної та електрифікованої іграшки, де у процесі занять відбувається виявлення здібних до науково-технічної творчості вихованців.

У 2019/2020 навчальному році з метою профорієнтаційної та професійної підготовки учнів рекомендуємо звернути увагу на розвиток

виробничо-технічного профілю, який об'єднує гуртки автослюсарів, столярів, водіїв, операторів комп'ютерного набору.

Вагоме місце в науково-технічному напрямі посідають гуртки та інші творчі об'єднання предметно-технічного профілю з радіоелектроніки, кібернетики, астрономії, а також предметні гуртки природничо-математичного профілю. Зміст їх роботи передбачає поглиблене вивчення та засвоєння теоретичних розділів галузей наук, розвиток навичок дослідницько-конструкторської діяльності, де особливим значенням є залучення учнів до наукової роботи.

Діяльність закладів позашкільної освіти з художньо-естетичного напрямку у 2019/2020 н. р. спрямована на розвиток творчих здібностей, формування особистісно-ціннісного ставлення до мистецтва, розвиток естетичної свідомості, здатності до самореалізації та самовдосконалення. Вагомим пріоритетом національно-патріотичного виховання, який пронизує діяльність всіх гуртків художньо-естетичного напрямку, є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації. Основними завданнями залишаються розширення і збагачення художньо-естетичного досвіду, опанування художніми вміннями та навичками в практичній діяльності, формування художньої компетентності, що реалізується через проведення всеукраїнських і міжнародних фестивалів, конкурсів, виставок.

Звертаємо увагу на важливість співпраці творчих колективів з мистецькими установами, театрами, філармоніями, музеями щодо популяризації мистецтва, культури, національних звичаїв і обрядів, відродження фольклорної спадщини, виховання дітей та молоді на культурно-історичних традиціях українського народу.

Методистам ЧОЦЕВ «Юність Буковини» рекомендуємо узагальнити кращий педагогічний досвід керівників гуртків художньо-естетичного напрямку районних/міських закладів позашкільної освіти та створити інформаційно-ресурсний фонд перспективного педагогічного досвіду з важливих питань модернізації позашкільної освіти. Відповідно до завдань Комплексної програми підвищення якості національно-патріотичного виховання дітей та молоді Чернівецької області на 2017-2021 роки варто розширити мережу гуртків фольклорного та народознавчого спрямування.

Звертаємо увагу на важливість співпраці творчих колективів з мистецькими установами, театрами, філармоніями, музеями щодо популяризації мистецтва, культури, національних звичаїв і обрядів, відродження фольклорної спадщини, виховання дітей та молоді на культурно-історичних традиціях українського народу.

Одним із важливих завдань керівників гуртків і творчих колективів художньо-естетичного спрямування є формування культури поведінки та спілкування вихованців, естетизація інших сфер дитячо-юнацької творчості.

З метою підтримки художньо-естетичної творчості дітей та молоді продовжуватиметься робота щодо проведення різноманітних організаційно-масових заходів (фестивалів, конкурсів, концертів, оглядів тощо),

спрямованих на популяризацію кращих зразків народної творчості, залучення широких кіл дітей до вивчення фольклору в народній творчості, практичне знайомство з джерелами національних етнографічних груп, популяризацію та пропаганду серед молоді здорового способу життя, запобігання негативним проявам у молодіжному середовищі.

У 2019/2020 н. р. навчально-виховна діяльність **закладів позашкільної освіти системи Малої академії наук України** спрямовуватиметься на реалізацію головного завдання – пошуку, підтримки та розвитку обдарованих, здібних до наукової діяльності дітей та молоді.

Пріоритетними залишаються такі основні напрями роботи з учнями, як: організація всеукраїнських і міжнародних освітніх проєктів (Всеукраїнські заочні профільні школи, літні наукові школи, Всеукраїнський виїзний лекторій-практикум «Наука ХХІ століття: перспективні напрями розвитку», Німецько-Український аерокосмічний університет) та проведення масових інтелектуальних заходів (Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України, Всеукраїнська виставка-фестиваль «Обдаровані діти України», Всеукраїнська науково-технічна виставка молодіжних інновацій та творчих проєктів «Майбутнє України»). В організаційно-масовій роботі з обдарованими дітьми та молоддю позитивно зарекомендувала себе практика проведення учнівських науково-практичних конференцій.

У новому навчальному році варто зосередити зусилля на удосконаленні інтерактивного освітнього простору МАН, що створює учням, які зацікавлені у науково-дослідницькій діяльності, додаткові можливості для навчання. Під час здійснення практичних заходів щодо розвитку дистанційних форм навчання у МАН звертаємо увагу на досвід роботи природничої науково-дослідницької лабораторії «МанЛаб», яка працює на базі Національного центру «Мала академія наук України».

Вагомим напрямом діяльності закладів системи МАН у 2019/2020 н. р. має стати захист творчих досягнень молодих науковців. Запорукою реалізації освітніх ініціатив Малої академії наук у роботі з обдарованими дітьми та молоддю є активна популяризація її діяльності. З цією метою діють пізнавальний телевізійний проєкт «Інтелект.ua», медіа-проєкт «Інтелект-TV», портал МАН України (www.man.gov.ua), чотири рази на рік виходить науково-популярний журнал для дітей «Школа юного вченого» (<http://scientistschool.org.ua>). У новому навчальному році БМАНУМ заплановано надрукувати методичний збірник «Досліджуємо Буковину», збірку тез переможців II етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт Буковинської Малої академії наук учнівської молоді, учнівських наукових товариств, об'єднань, збірку тез учасників IV обласної учнівської науково-практичної конференції «Буковинський край очима юних науковців» та методичний посібник «БМАНУМ: Підготовка науково-дослідницьких робіт».

Науково-методичне забезпечення навчально-виховного процесу

Актуальним питанням сьогодення залишається якісне науково-методичне забезпечення позашкільних навчальних закладів навчальними програмами,

методичними посібниками, які розроблено з урахуванням компетентісного та діяльнісного підходів до освітнього процесу, новітніх педагогічних технологій та досягнень науки, змісту Державних стандартів початкової, базової і повної середньої освіти, Базового компоненту дошкільної освіти.

З метою підвищення рівня якості позашкільної освіти, унормування порядку розроблення, затвердження та використання у навчальних закладах навчальних програм з позашкільної освіти листом Міністерства освіти і науки України від 18.07.2013 № 1/9-502 "Про навчальні програми з позашкільної освіти" надано відповідні роз'яснення.

Для приведення навчальних програм з позашкільної освіти до єдиних вимог розроблено методичні рекомендації щодо їх змісту та оформлення (лист Інституту інноваційних технологій і змісту освіти від 05.06.2013 № 14.1/10-1685).

Згідно зазначених листів регіональним методичним службам рекомендується протягом 2019/2020 н. р. вивчити стан забезпечення навчальних закладів регіону навчальними програмами з позашкільної освіти, скласти відповідні переліки та за необхідності затвердити навчальні програми згідно з положеннями Закону України *"Про позашкільну освіту"* та роз'ясненнями Міністерства.

У 2019-2020 н. р. науково-методичною комісією з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України гриф "Рекомендовано Міністерством освіти і науки" надано такій навчальній літературі:

- навчальна програма з хортингу (авт.Єрмоєнко Е. А.);
- навчальні програми "Археологічне краєзнавство", "Екологічне краєзнавство" (авт. Шелегеда В. І.);
- збірники "Програми з позашкільної освіти. Дослідницько-експериментальний напрям" (за заг. ред. Лісового О. В., Лихоти С. О.);
- навчальні програми з позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку "Релігієзнавство. Історія релігії" (авт.Мороз Л. В.), "Російська мова" (авт. Цвірова Т. Д.);
- "Навчальні програми з позашкільної освіти для гуртків дитячих закладів оздоровлення та відпочинку" (заг. ред. Мачуського В. В., Артеменко О. А.);
- "Навчальні програми з позашкільної освіти соціально-реабілітаційного напрямку (за заг. ред. Крот О. М.);
- "Навчальні програми з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку: еколого-біологічний профіль" (за заг. ред. В. В. Вербицького);
- "Навчальні програми з позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку: спортивний туризм" (за заг. ред. Савченко Н. В., Наровлянського О. Д.);

- навчально-методичний посібник "Наукова робота в МАН: десять порад юному мовознавцю" (авт.: Богдан С. К.).

Гриф "Схвалено для використання" отримали: навчальна програма інтегрованого курсу "Витинанка" (авт. Романцов С. В.); збірка навчальних програм "Навчальні програми з хореографічного мистецтва для позашкільних навчальних закладів" (укл. Вартовник В. О.); навчально-методичні посібники "Техніки оздоблення пасхальних яєць" (авт. Павх С., Мамус Г., Бурбан О.); "Гурткові заняття з декоративно-ужиткового мистецтва і технічної творчості" (авт.: Гевко І. В., Ломницький Я. Т.); "Клаптикова мозаїка" (авт.: Павх С., Мамус Г.); "Гучномовки у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку" (авт. Лях В. В.).

Науково-методичною комісією з організації спортивно-оздоровчої роботи схвалено для використання навчальні програми з видів спорту, перелік яких було направлено органам управління освітою та інститутам післядипломної педагогічної освіти листом Інституту інноваційних технологій і змісту освіти від 20.06.2013 № 14.1/12-Г-215.

Газетою "Позашкілля" (видавництво "Шкільний світ") у 2013 році видано збірник навчальних програм з позашкільної освіти, що мають гриф Міністерства освіти і науки України, до якого увійшли: "Навчальна програма "Європейський клуб" (авт. О. Арутюнян), "Навчальна програма "Пізнай себе" (авт.: Т. Василюк, Ю. Мазун), "Навчальна програма "Юні дослідники біорізноманіття" (авт.: В. Рассоха), "Навчальна програма "Юні скаути" (авт.: С. Власенко, А. Майдибура), "Навчальна програма гуртка "Юні туристи-краєзнавці" (авторський колектив Українського державного центру туризму та краєзнавства учнівської молоді Міністерства освіти і науки України).

Детальну інформацію про навчальні програми та навчально-методичну літературу, що мають гриф Міністерства освіти і науки України, можна знайти на веб-сайті Інституту інноваційних технологій і змісту освіти у вкладці "Позашкільна освіта" (www.iitzo.gov.ua) та на сайтах державних центрів позашкільної освіти.

З метою забезпечення позашкільних навчальних закладів сучасними науково-методичними матеріалами в новому навчальному році розпочнеться Всеукраїнський конкурс на кращу науково-методичну розробку з питань позашкільної освіти, який буде організовано відповідно до Положення, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 06.10.2003 № 674 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22 січня 2004 за № 100/8699. На конкурс прийматимуться навчальні програми дослідницько-експериментального, туристсько-краєзнавчого, військово-патріотичного, фізкультурно-спортивного, оздоровчого, соціально-реабілітаційного та гуманітарного напрямів; профільні програми еколого-натуралістичного напрямку біологічного профілю (ботаніка, зоологія, загальна біологія, генетика, фізіологія рослин, біологія людини, біохімія тощо); профільні програми науково-технічного напрямку (фото-, кіномистецтва,

винахідництва та раціоналізаторства); програми музичного, театрального та циркового мистецтва.